

Imię i nazwisko doktora: Wioletta Rudnicka – Bykowska	
Tytuł rozprawy doktorskiej: Metody w kształceniu elementarnym i wychowaniu rodzinnym małego dziecka u schyłku Republiki i za Cesarstwa Rzymskiego	
Promotor: prof. dr hab. Juliusz Jundziłł	
Recenzenci: prof. dr hab. Leszek Mrozewicz dr hab. Krzysztof Jakubiak, prof. UKW	
Data publicznej obrony: 03.01.2006	Data nadania stopnia: 10.01.2006
<p>Charakterystyka rozprawy doktorskiej:</p> <p>Dysertacja dotyczy analizy porównawczej metod stosowanych w wychowaniu rodzinnym i pracy dydaktyczno – wychowawczej rzymskich szkół elementarnych i gramatykalnych, czyli stosunku do dzieci w fazach rozwojowych <i>infantia</i> i <i>pueritia</i>, zależnie od przyjętej konwencji nazewniczej. Badania dotyczą okresu III w. p.n.e. po IV – V w. n.e, czyli obejmują okres rozkwitu Republiki i wielkich podbojów rzymskich po czasy Późnego Cesarstwa Rzymskiego.</p> <p>Uzasadnienie wyboru prezentowanego zagadnienia wiąże się przede wszystkim z widocznym w literaturze przedmiotu dysonansem pomiędzy ocenami metod wychowania w rodzinie i metodami stosowanymi w kształceniu szkolnym w Rzymie. W związku z tym, że dotychczasowe opinie naukowe zakładały łagodne traktowanie dziecka w rodzinie, a opisy funkcjonowania i organizacji pracy szkoły sugerują stosowanie przede wszystkim surowych metod pracy z uczniem, podjęto próbę analizy porównawczej obydwu aspektów życia dziecka będącego w fazie rozwojowej <i>infantia</i> i <i>pueritia</i>.</p> <p>Dotychczasowe badania nie dotyczyły metod wychowania w szkole rzymskiej. Badacze pomijają ten temat, co widoczne jest w braku zainteresowania poczynaniami wychowawczymi i kształcącymi zarówno rodziców, jak i nauczycieli domowych lub pracujących w ramach kształcenia zbiorowego poza domem (w „szkole”). Uznano natomiast, że w systemie rzymskiej edukacji preferowano w kształceniu szkolnym kary, rzadziej mówiono o nagrodach. Wielu badaczy – historyków za ważniejsze uznaje badanie funkcjonowania rodziny. Prezentowane badania prowadzono zatem pod kątem problemów społeczno – rodzinnych oraz interakcji w życiu szkolnym. Na tle uwarunkowań społecznych i norm prawnych zobrazowano sytuację kształcenia i wychowania małego dziecka.</p> <p>Najistotniejszym zamierzeniem dysertacji było przeciwstawienie się ustalonym stereotypom, powielanym przez pokolenia historyków Rzymu czy opracowania z historii wychowania. Rodzina była patriarchalna o pionowej strukturze, na czele której stał ojciec z nieograniczoną władzą wobec wszystkich domowników, natomiast szkoła, oparta o przymus, kary cielesne i nieudolnie ucząca pretendowała do miana represyjnej i przerażającej. Badacze dziejów szkolnictwa rzymskiego są zgodni w wyrażaniu poglądu, iż nauczyciele uczący w szkole nagminnie stosowali kary cielesne, natomiast przejawy łagodności i nagradzania uczniów pojawiają się incydentalnie. Nie dostrzegany jest natomiast problem, że oprócz uczenia dzieci w szkole starano się je także wychowywać.</p> <p>W wychowaniu rodzinnym zaś jest odwrotnie. Rodzina rzymska rozpatrywanego okresu jest na ogół rodziną wielopokoleniową, poszerzoną o osoby nie pozostające w kręgu więzów krwi, lecz przypisane do niej z racji pełnionej w niej roli. Dziecko w Rzymie od najwcześniejszych lat poddane było procesom – wychowania i kształcenia. Odbywało się to</p>	

na zasadach korzystania z dóbr materialnych i kulturowych oferowanych przez rodzinę i społeczeństwo, chociażby poprzez obserwowanie zachowań domowników i ich gości oraz pobieranie nauk u nauczyciela domowego już około 5 roku życia.

Zainteresowanie dzieckiem z punktu widzenia jego edukacji, zwłaszcza elementarnej było rzadkie. Z prac polskich można wyróżnić jedynie dokonania badawcze J. Jundziłła, który rozpatruje kwestie dziecka, jego psychiki i rozwoju intelektualnego na tle aspektów związanych z rodziną. Zasygnalizowany przez mnie problem metod kształcenia i wychowania na przestrzeni od III wieku p.n.e. do początków V wieku n.e. rysuje pewien obraz zmian traktowania dziecka w szkole i rodzinie. Z racji dwuznaczności analizowanych źródeł być może ugruntowała się w literaturze opinia dotycząca stosowania surowych metod w kształceniu szkolnym co potwierdza powstałą tezę o słabej analizie źródłowej skupiającej się raczej na relacji (opisie) informacji zawartych w źródle (np. podręczniki: S. Kota, S. I. Możdżenia). Brak wnikliwej analizy źródła tłumaczy miałość i powtarzanie opinii zawartych nawet w zachodnich pracach, które bazują na materiale badawczym głównie z *Historii wychowania* autorstwa H. I. Marrou. Stosunkowo nowa praca B. Rawson (2003) to synteza kwestii edukacyjnych i aspektów rodzinnych, która odnośnie kształcenia korzysta z osiągnięć badawczych przede wszystkim S. F. Bonnera (1977). Publikacja S. F. Bonnera natomiast to ciekawa analiza bogatego zbioru źródeł dotyczących głównie szkolnictwa rzymskiego, jego obyczajowości, sfery kształcenia podpartego tezami filozoficznymi w większości Cycerona. Imponujący z racji literatury przedmiotu i nowatorski jest rozdział dotyczący kształcenia gramatykalnego, który stanowi doskonałą bazę faktograficzną i opiniodawczą.

Kontakt z materiałem źródłowym utwierdza w przekonaniu, iż niepodważalną funkcją rodziny jest jej aspekt wychowawczy, rozpatrywany jako preferencja łagodnych relacji między członkami rodziny, ale również jako miejsce, ostoja wobec problemów kształcenia, z którymi borykały się dzieci w szkole. Rzymianie kładli nacisk na staranne wychowanie i edukację dzieci zwłaszcza w III – IV wieku. Zmienił się również styl życia a zwłaszcza symbioza w rodzinie, chociażby z punktu widzenia realiów społeczno – prawnych głównie za cesarstwa.

Określenie wkładu wniesionego rozprawą doktorską do pedagogiki:

Zasadniczym zamierzeniem pracy było przeciwstawienie się ustalonym stereotypom, powielanym przez pokolenia historyków Rzymu czy opracowania z historii wychowania, które prezentowały łagodność w wychowaniu rodzinnym przeciwstawianą surowym lub wręcz drastycznym obrazom kar wobec dzieci w szkole przede wszystkim elementarnej, sporadycznie gramatykalnej. Konfrontacja metod wychowania rodzinnego i kształcenia szkolnego ma na celu uświadomienie sobie, że nie mogła istnieć tak drastyczna różnica w sposobie traktowania dzieci. Sformułowane problemy badawcze dotyczące metod dydaktyczno – wychowawczych wynikają z przekonania, że dane dotyczące szkoły elementarnej i gramatykalnej zostały niewłaściwie zanalizowane i zinterpretowane.

Tabela została przygotowana przez autora rozprawy